

בעקבות הנסיך הקטן

פרקי עיון ומחקר

עורכת: ד"ר מירי ברוך

מערכות חינוך ליונסקי בע"מ

מורשת הקרב של הנסיך הקטן פרופ' יפה ברלוביץ

*"הנסיך הקטן" מצטרף לשורה של יצירות ספרות, שדווקא עימות
טראומטי עם מלחמה טבע בהן ביטוי פואטי, בעל איכות הומניסטית
ייחודית במינה*

א

בשישה באפריל 1943, בעצם מלחמת העולם השנייה, ראה אור בארצות-הברית ספר הילדים *הנסיך הקטן*. מחברו, הסופר הצרפתי אנטואן דה סנט-אכזופרי, ישב אז בניו-יורק, לאחר שנמלט מצרפת הכבושה, ועקב במצוקה הולכת וגוברת אחר קריסתה של אירופה תחת מגפיו של הפולש הנאצי. דה סנט-אכזופרי, טייס שהשתתף בקרבות האוויר עד נפילתה של צרפת, ניסה לשוב ולהצטרף אל הלוחמים. רק בסתיו '43, לאחר שלשכת הגיוס האמריקנית דחתה אותו כמה פעמים בשל גילו המתקדם, התערב ידידו - בנו של הנשיא רוזוולט - והוא צורף לגייסות האמריקניים שנחתו בצפון אפריקה. משם נשלח לטיסות גיחה ובילוש, ובראשית אוגוסט הוכרז כנעדר לאחר שמטוסו לא חזר. עד היום לא נמצאו כל עקבות ממנו.

כל זה הקדמתי כדי להסב את תשומת-הלב לעובדה כי *הנסיך הקטן* התמים כביכול והפסטורלי כביכול, הוא יציר מלחמה, שלא רק נכתב בעיצומה של מלחמה, אלא לא היה מתחבר לולא המלחמה. בכך הוא מצטרף לשורה של יצירות ספרות, שדווקא עימות טראומטי עם מלחמה טבע בהן ביטוי פואטי בעל איכות הומניסטית ייחודית במינה. כך מכתביו של החייל הבריטי יו לופטינג - שנשלחו מחזית פלנדריה (1916) וספרו אודות רופא תמהוני בשם דוקטור

סיכום
הנסיך הקטן

אוסקר ויילס

דוליטל; כך איוריה הביזריים של הציירת הפינית טובה ינסן (1944), שבמקום לספר את קורותיהם של ילדים במלחמה (שאותם התכוונה לכתוב), סיפרה-איירה חיות מוזרות מעמק מומין; שלא לדבר על גר"ר טולקין, פרופסור להיסטוריה של ימי הביניים, שניסה להחזיר את המעשייה אל הספרות המודרנית - בטרילוגיה שלו שר הטבעות (נכתבה בראשית שנות ה-40) ואשר חוקרי הספרות מציגים אותה כמשל על מלחמת העולם השנייה.

כבר על-פי הדוגמאות הספורות הללו אפשר לאבחן סימני היכר משותפים לכולן, ובראש וראשונה את הפנטסיה, המאפשרת התנתקות מן הכאן והעכשיו, אל רגעי חסד של התרגעות זמנית. יצירות אלה מופנות אמנם, בסופו של דבר, לקהל יעד של קוראים-ילדים, אך למעשה, פנייה זו היא רק תירוץ של מבוגר, מאוים ומיוסר, המחפש מקלט על קו התפר חיים-מוות, באמצעות ביבליותרפיה של הפנטסיה. פרופ' טולקין, אגב, בהרצאותיו בזכות המעשייה (בספרו עץ ועלה), מדגיש את האיכות התראפית של הפנטסיה בכל עת מצוקה (לאו דווקא במלחמה), כשהוא מפריד הפרדה גמורה בין איכות הפנטסיה ב"מעשייה" ובין זו שב"מדע הבדיוני". טולקין דוחה מכל וכל את סיפור המדע הבדיוני, בטענו כי מסלולי המילוט של הפנטסיה שם, מובילים לחשיבה טכנוקרטית, המפליאה רק בתחכום חמדני של עוד פלנטות ועוד המצאות, כך שמסלוליה לא ממלטים אותנו מן "העולם", אלא מן "הזמן". כלומר, אין כאן התמודדות עקרונית עם הקיום הפגום שלנו, אלא עם אי-הנוחות העכשווית. לא כן המעשייה. זו המוסרית-האידיאליסטית, שעדיין מתעקשת לקשור בין "טוב" ל"יפה" ולהבדיל אותם מ"רע" ו"מכוער" (בניגוד למדע הבדיוני שאינו רואה כל פגם מוסרי בזיווג היפה עם הרע). מעשייה זו היא היא שגם יודעת להרעיף עלינו ניחומים של "סוף טוב" ערכי (כלומר, כישלון הרע והמכוער). ואכן, עם כל הנוכחות הקטסטרופלית המאכלסת אותה, מצליחה המעשייה להטעים בנו את האמונה הישנה, שלמרות התהליך ההרסני המכרסם בנו, יודע העולם לחזור לתקנו, ולהטעין בו מחדש את המצב הראשוני של סדר טוב וצודק. נגיעה זו של ניחומים, טוען טולקין, היא המאייכת את המעשייה מעל ומעבר למדע הבדיוני, ונגיעה זו של ניחומים מחזירה אותנו אל הנסיך הקטן, שעקרונות אלה של פנטסיה עשויים לדעתי לשמש מפתח להבנתו. עקרונות אלה מוצאים את יישומם בדרך עיצובה של הזיהו, בדרך המסרים הערכיים-האידיאליסטיים שלה (כל מהותה של הזיהו זו היא הדרכה רגישה ופיוטית איך לקנות ידידות), ויותר מכל - באמצעי המילוט התראפיים שלה. שהרי רק אמצעים אלה מסייעים לדה סנט-אכזופרי, הגולה הנואש והחרד, החי את נפילתה התרבותית והפיזית של מולדתו מתוך תחושה אפוקליפטית של סף הקץ, להיאחו באותו בדל סיכוי שעולם זה יחזור לשפיותו אי-פעם, והילד של המחר יידע להיענות לכל אותם ערכים הומניסטיים שדה סנט-אכזופרי מבקש להוריש לו ב"מעשייה" טעונה זו.

הנסיך הקטן
סיכום
הנסיך הקטן

זאת ועוד. הסיווג של הנסיך הקטן כספר "לעת מלחמה" הולך ומתחדד ביתר בהירות כאשר מעמידים אותו לעיון משווה עם ספר נוסף שכתב דה סנט-אכזופרי באותה תקופה בניו-יורק, והוא הטיסה לאראס ובתרגום עברי - טייס מלחמה. לכאורה, שני ספרים שונים לחלוטין. טייס מלחמה הוא ספר-עדות המציג תיאור קונקרטי מאוד של העם הצרפתי במעבר האימה שלו מחיי שלום יומיומיים לזוועות של מלחמה. ואילו הנסיך הקטן הוא ספקולציה דמיונית פיקטיבית של נדידה בין כוכבים, המתנווטת בסופו של מסע אל מדבר סהרה. אבל קריאה בשני ספרים אלה מגלה למעשה את ההפך. שניהם, שנכתבו בהקשר אקטואלי אחד - המלחמה - לא רק עוסקים בחומרים דומים ומעלים שאלות זהות, אלא גם משלימים זה את זה בדיונים החשיבתיים והרגשיים, כשכל אחד מתגדר בביטוי פואטי שונה: טייס מלחמה הוא תמונת מצב מציאותית שאליה נקלע דה סנט-אכזופרי כטייס מתאבד במלחמה; הנסיך הקטן הוא השלכה מטפורית של מצוקה נפשית קשה, פרי אותה התנסות של טראומת המלחמה.

עניין זה בולט בראש וראשונה בנוכחות האינטנסיביות של המוות. בטייס מלחמה אינטנסיביות זו מובנת מאליה, בהנסיך הקטן היא מפתיעה. הלא דה סנט-אכזופרי בורח בהנסיך הקטן אל ההזיה, כדי למצוא בה רגיעה זמנית מן המצוקה הקיימת, והנה למרות הבריחה, המוות צץ ופולש מכל פתח אפשרי. כזכור, סיפורו של הנסיך הקטן הוא מפגש מקרי בלב המדבר בין טייס שמטוסו נפל והוא מנסה לתקנו, ובין "ילד פלאי" שמצטייר כיצור עב"מי שנפל מאחת הכוכביות. המפגש אורך שמונה ימים בלבד, אבל ימים אלה נושאים את השניים אל פסגת חייהם הרגשיים, ביוצרים קשר הרמוני מופלא של הבנה ומעורבות, קשר המגשים געגוע הולך ונמשך של שתי דמויות בודדות, חסרות אהבה, שכל אחת ידעה בחברה שלה רק זרות וניכור (הטייס - בחברה האנושית והנסיך הקטן - בין הכוכביות). אלא שכאמור, ידידות נכספת זו מתפתחת בצל איום כבד של מוות: הטייס מתאמץ נואשות במשך כל הימים האלה לתקן את המנוע המקולקל, שאם לא כן סופו כיליון. גם הנסיך הקטן יודע שאלה ימיו האחרונים בפלנטה זו, וכדי לחזור אל הכוכבית שלו עליו להשתחרר מגופו, שחרור המצטייר כאקט של גסיסה ומוות (נכישה בידי נחש).

מיותר לציין כי גם כל הסביבה האימתנית של מדבר ושממה, שכולה מראות של אין-חיים, מקצינה את הקוטביות שבין תחושת הסופיות המאיימת ובין חדות המפגש. כלומר, רק אדם שחי בצורה אינטנסיבית כל-כך את המוות, יכול למסגר סיטואציה עלילתית נלבבת זו, שמושאה הוא ילד, וקהל יעדה הוא ילדים, במסגרת כזאת של אובדן.

ובאשר למלחמה עצמה, גם זו פולשת ומזעזעת את רובדי סיפורו של הנסיך הקטן, לרוב ברובד המטפורי המוסווה, אבל גם ברובד העלילתי הגלוי. ההתייחסות ברובד הגלוי מופיעה

כבר בהקדשה הפותחת את הספר. כאן מציג המחבר לפני הילדים הקוראים את ליאון ורת, הטוב בידידיו, ומבקש את רשותם להקדיש לו ספר זה כי הוא "יושב בצרפת הכבושה ושרוי במצוקת רעב וקור. ויש לעודדו ולנחמו" (אכזופרי, 1962). דרך אגב, אותו ליאון ורת מוזכר גם בספרו טייס מלחמה, ואזכור זה משלים ומבהיר גם את המחמאה הגדולה שחולק לו דה סנט-אכזופרי בהקדשה: "אדם מבוגר זה מסוגל להבין הכל, אפילו ספרים שנועדו לילדים." ומהו האזכור? כטייס מלחמה צופה דה סנט-אכזופרי ממטוסו בנשים ובילדים הבורחים בתחילת המלחמה מן הכפרים הכבושים, בלא כיוון ובלא הכוונה ונזכר בידידו הפובליציסט היהודי, ליאון ורת, שהיה עד למעמד מזועזע שבו שיירה של נשים וילדים נקלעה לקרב בין צרפתים לגרמנים. כל תחנוניהן של האמהות לפני החיילים הצרפתים להפסיק לירות לא הועילו. "אנחנו עושים מלחמה," פסקו והמשיכו בהרג. המשפט "אנחנו עושים מלחמה," חוזר כפזמון מקאברי לאורך כל הפרק שם, המתריע על סבלם של ילדים כקורבנות-שווא, כשהקריאה המשתמעת היא, מה אשמים הילדים. למותר לציין כי דה סנט-אכזופרי, בהוקיעו הרג זה, עדיין לא ידע על זוועות נוראות יותר שנעשו בילדים במחנות ריכוז ובמשרפות. גם ליאון ורת כה הזדעזע מהאירוע הזה, עד כי נזעק לכתוב עליו ספר. רגישותו לילדים ולסבלם עושה אותו לא רק לחבר טוב, אלא לשותף באותה ברית סתרים שכורת דה סנט-אכזופרי עם הילדים כנגד עולם המבוגרים. שהרי הנסיך הקטן הוא גם אחת מיצירות המחאה החריפות ביותר, החושפות את תופעתו הנלעגת והמוגבלת של המבוגר. אותו מבוגר שמגלה אטימות ואדישות לגבי חינו הקסום של העולם (בשפתו של דה סנט-אכזופרי, "הדברים הסמויים מן העין"), ויודע רק לדורסו ולהשחיתו. ולא בכדי, המודל שבונה דה סנט-אכזופרי כדי לייצג את המבוגר-המצוי, מומחש באמצעות שש תכונות, שכל אחת מהן מוצגת כסטריאוטיפ של דמות: שתלטנות אבסולוטית (מופיעה בדמות המלך); פעלתנות לשם פעלתנות (איש העסקים); ציות עיוור (מדליק הפנסים); מלומדות עקרה (הגיאוגרף); יהירות (הרברבן), ושקרנות (השתיין). צירופן של תכונות אלה לכדי דיוקן אחד, בונה לפנינו את מודל האדם הפשיסטי, שלמראה כל אחת מתכונותיו שב ומביע הנסיך הקטן את תמיהתו הביקורתית-אירונית: "אכן בריות משונות הן מבוגרים אלה."

יוצא אפוא שדה סנט-אכזופרי, עם כל היסחפותו לפנטסיה, אינו מתנער מכיעורו של עולם המציאות, ואינו מבקש להסתיר עובדות אלה מקוראיו הילדים. וכמו בהקדשה, שבה הוא מדווח להם על כיבוש, קור ורעב - בהמשך, הוא מעמת אותם עם גילויים קיומיים קשים לא פחות. בניגוד לקודים הפדגוגיים המנחים את ספרות הילדים למתן תכנים בעייתיים, ולהתאימם

על-פי סולם מנטלי ורגשי של ילד - דה סנט-אכזופרי אינו נמנע מלחשוף, בדרכו שלו, את מומיה של החברה האנושית, בלא הבחנה של גיל. כך הוא מספר על בדידות נוקבת (הביקור בגן השושנים), שעמום שמבריה אל ההמון (ההתרוצצות ברכבות), אכזבה מאהבה (השושנה המפונקת), וכמובן - אלימותם ההרסנית של עצי הבאובב, צמחים בעלי ממדים תפלצתיים ("גם עדר פילים לא יוכל לבאובב אחד"), שהם דוגמה מודגשת לחדירת אימיה של המלחמה ברובד המטפורי. תופעת התפשטותם הנוקבת והמפוררת פלנטות, מתדמה כאן לאיום התפשטותו של הנאציזם הגרמני. לפיכך, אם עד כה שוחח דה סנט-אכזופרי עם הקורא-הילד בדרך חברית, נינוחה וסבלנית, כאן הוא מאבד עשתונות. שלא כדרכו, הוא יוצא מגדרו (כפי שהוא מתנצל בהמשך), וקורא אל הילדים לפעול בכל דרך אפשרית כדי להציל את העולם היחיד שיש לנו.

הקריאה היא כמובן מטפורית, כפי שההרס הוא מטפורי, ואף-על-פי-כן, מבעד למטפורה, מחלחלת אותה חרדה קיומית לעקור לאלתר את עצי הבאובב מעולמנו, שאם לא כן קצנו צפוי. "לעולם לא תיפטר מעצי באובב אם לא תעקרו בעודם באיבם," מזהיר דה סנט-אכזופרי את הילדים; "כל דחייה עלולה להביא שואה," הוא מתריע וזועק. וביודעו שכולנו אוהבים לדחות כל דבר ליום המחר הוא מעלה את הזעקה לרמה של הוראה דתית מטפיסית. "ילדים הישמרו לכם מן האלילים," הטיף יוחנן השליח בסוף האיגרת הראשונה שלו בברית החדשה. "ילדים, הישמרו לכם מפני עצי הבאובב," מהדהדים דבריו של דה סנט-אכזופרי אחריו.

בפרקים אלה מצטייר דה סנט-אכזופרי כ"נביא הזעם", אבל רובו של הספר הוא אותם רגעים של חסד, השוזרים סצינות שופעות ניחומים ואהבה, ומחזירות בכל זאת את האמון באדם. כך למשל שיחות הנפש המרומזות שבין הנסיך הקטן לטייס; הציורים המהוססים של הטייס לנסיך; ההליכה בצוותא לחפש מים במדבר לאור הירח; שלא לדבר על שיעורו המפורסם של השועל, שהיה לאחד הפרקים המצוטטים ביותר בספרות העולם, השיעור שבו מתרגל השועל את הנסיך כיצד לקשור ידידות (בלשונו, לְאַלֵף): "אם תאלפני, יאורו חיי כאילו זרחה לי השמש. או אז אכיר את קול פעמיך ואדע להבחין ביניהם ובין כל הצעדים האחרים... צעדיך... יהיו באוזני כקול נגינה אשר תעיר אותי לצאת ממחשכי מאורת." ערך הידידות שהפך לאידיאלי-אידיאליסטי, בהתחולל זוועותיה של מלחמה, הוא הוא הצוואה ההומניסטית הגדולה שעליה מורה דה סנט-אכזופרי במסגרת "מעשייה" זו - צוואה לחיים שאחרי כל המלחמות.

ב

תשע שנים לאחר שהנסיך הקטן ראה אור בניו-יורק ובפריז, הוא הופיע גם בארץ בתרגומו של אריה לרנר (1952). וחמישים שנה לאחר פרסומו הוא שב ויצא לאור בארץ, והפעם בתרגום חדש של אילנה המרמן. קריאה בתרגום זה מעלה הרהורים סותרים. אין ספק שהיה צורך לתרגם מחדש את הנסיך הקטן, כפי שעשתה זאת המרמן בעברית הקולחת והקצבית שלה. אחרי הכל, וזאת יש להדגיש, הנסיך הקטן הוא יצירה הבנויה על דו-שיח: דו-שיח בין "ילד" סקרן ושואל, ובין סביבות משתנות של "מבוגרים" שהדומיננטי בהם הוא "הטייס". לכן המבנה הדיאלוגי, ועל אחת כמה וכמה דיאלוג עם ילד תמהוני שנפל מכוכב אחר, דורש שפה פשוטה, עניינית ומסבירה. וזאת אכן תרומתה של אילנה המרמן, שבכך לא רק קרבה את הספר לשפת המקור שלו, אלא גם החזירה את הנסיך הקטן למדף הילדים. כלומר, החזירה אותו מלשון גבוהה חגיגית, שבה מתקבל עכשיו תרגומו של לרנר, ושכל ילד בן ימינו יתקשה להבינו.

מצד שני, כל אלה שגדלו על ברכי הנסיך הקטן נוסח לרנר, ושציטטו אותו ועשוהו לחלק משפתם, כל אלה לא בנקל יוותרו על תרגום קלסי זה, שהשנים רק רוממו אותו למעין טקסט שירי פיוטי, שכל פעם מתבשמים ממנו מחדש. ודוגמה אחת מני רבות היא המפגש בין הנסיך הקטן לנחש. מפגש זה הוא למעשה חיבורו הראשון של הנסיך עם אדמת כדור הארץ, והשיחה המתנהלת ביניהם נטענת באותו מעמד קמאי, מיסטי, של גן-עדן, שבו גולל הנחש, כמו מכשף רע, את המוות על האדם. תרגומו של לרנר שמביא מתהודתה של הלשון המקראית, המרוממת, הסתומה משהו, רק ממחיש את חידתיות המעמד, את גורליותו, ומחדד את משמעות עולם זה כעולם של מוות. "יכול אני להובילך הרחק מכל אשר תסיעך אונייה", אומר הנחש, 'אם אגע באדם... אשיבנו אל האדמה אשר ממנה לוקח...' הנסיך הקטן שתק ולא השיב דבר. 'צר לי עליך', אמר הנחש, 'כי חלש אתה וחסר ישע בארץ זו שאבניה שחם. עזור אעזור לך ביום מן הימים, אם יתקפו עליך געגועיך אל כוכבך שאבד.' ובתרגום הענייני, הפרוזאי של המרמן: "אני יכול לקחת אותך רחוק רחוק יותר מספינה", אמר הנחש, 'כי מי שאני נוגע בו שב אל האדמה שבא ממנה...' הנסיך הקטן לא ענה. 'אני מרחם עליך, יצור חלש שכמוך בארץ הזאת הקשה כבדול. אם תתגעגע לכוכב שלך באחד הימים, אוכל לעזור לך.'"

עניין נוסף שמקשה על הפרידה מלרנר הוא אותן מטבעות לשון שאימצנו לנו מהתרגום שלו. בנאום השועל, למשל, טבע התרגום את אותה מטבע המדברת על "בית מסחר לידידות":

"כיוון שאין בעולם שום בית מסחר לידידות, אין עוד לבני האדם שום רעים וידידים". אילנה המרמן תרגמה: "והלא אין סוחרים שמוכרים חברים, ועל כן אין לבני-האדם חברים עוד." או הביטוי המפורסם מכולם: "הדברים הסמויים מן העין", שמקורו בלרנר שתרגם: "אין לראות הדברים היטב אלא בלב בלבד. כי הדבר החשוב באמת סמוי מן העין". ואילו המרמן תרגמה: "רק בלב אפשר לראות היטב. מה שחשוב באמת, סמוי מן העין". כיוון ששני תרגומים אלה כל-כך שונים, יש מקום לשניהם, ואם התרגום של המרמן כוחו יפה בעיקר לקטנים, מבוגרים יכולים ליהנות גם מזה וגם מזה.

והערה נוספת. מעניין יהיה לעקוב אם התרגום של המרמן, המפשט את הלשון ומקהה את מטעניו הפסימיים (לעומת לרנר), יניב את אותה תגובה טקסטואלית פורה כפי שהגיבה השירה הישראלית על הנסיך הקטן בתרגומו של לרנר. שהרי לפחות חמישה משוררים ישראלים (יעקב בסר, מאיר ויזלטיר, יהונתן גפן, רוני סומק, מוטי בהרב), מצאו לנכון לעסוק ביצירתם בדמותו של הנסיך הקטן, כאשר הוא מופיע בכל אחת מהן כדמות טרגית. עיון בשירים האלה מורה, שלא רק עלילתו ההגותית-הפיוטית של הנסיך היא מקור לגירוי יצירתי, ולא רק דמותו הקסומה שהפכה אצלנו לגיבור תרבות ישראלי, אלא גם הצוואה ההומניסטית של דה סנט-אכזופרי לדור-המחר של ילדים, מדברת אל לבנו ככל שמתרבים כאן המלחמות, המוות והשכול. צוואה זו מטרידה לפחות שניים מהם - מאיר ויזלטיר ויהונתן גפן, וכשהם באים לעסוק בה, תגובתם האחת היא מבוכה וחוסר אונים. שהרי עם כל געגועיהם והתרפקותם על הנסיך הקטן, הם ממשיכים לגזור עליו מוות, כיוון שגם בישראל של שנות ה-60 וה-70 (השירים התחברו בשנים האלה), אין אפשרות לנסיכים קטנים לשרוד. האלטרנטיבה האחת שמציעים לו גפן וויזלטיר היא ללבוש מדים ולתפקד כחייל קרבי, כאשר אצל גפן - הנסיך הקטן הוא חייל שנהרג במלחמת יום כיפור, ואילו אצל ויזלטיר הוא חייל שאמור להיהרג או להרוג.

אצל גפן, הנסיך הקטן הוא חייל בפלוגה ב"ת, חייל-ילד עם פנים שוחקות ושיער זהוב, שביקש שיציירו לו כבשה ופרת. אך המוות שפוקד אותו, הוא לא אותו אובדן זמני שפוקד את הנסיך הקטן המקורי; כאן אין הנסיך מתפשט מגופו כדי לחזור אל הכוכבים שלו ולהשמיע מלמעלה קול פעמונים עליו. בגרסה הישראלית של גפן, המוות הוא פרידה בלא חזרה, והקולות הנשמעים בשיר הם קולות התייפחות של "שושנים" אבלות. אמנם לרגע, כמו להיות עקבי למקור, מנסה גפן לשחק על אפשרות של שיבה, וזאת לא למען השושנים המתייפחות, ולא למען מי שצייר לו עץ וכבשה, אלא למען האמהות "שירווח להן קצת ויפוג צערן". ולרגע נדמה כי העולם בכל זאת לא יכזיב, וכמו פעם במעשייה, יצליח לתקן את עצמו ולהרעיף נוחמים, אבל הנה באות השורות האחרונות ומסלקות כל אשליה לגבי חד-

משמעותו של המוות כאן: "הנסיך הקטן מפלוגה בי"ת / לא יראה עוד כבשה שאוכלת פרח / וכל שושניו מתייפחות כעת / כי לבו הקטן קפא כקרח." (גפן, 1983).

התגובה של מאיר ויזלטיר לגבי הנסיך הקטן, היא אירונית ואכזרית יותר. שם השיר הוא "צו קריאה", ללמדך שוויזלטיר תופס את הנסיך הקטן כחייל שכפו עליו גיוס כבר בעצם נחיתתו על כדור הארץ (קרי, ישראל): "אז יקראו לנסיך הקטן / ויתנו בידו תת-מקלע ויאמרו לו... / עכשיו אתה כאן." (ויזלטיר, 1973). ויזלטיר, כמו גפן, מתרגם את הנסיך הקטן למציאות הישראלית הצבאית-פוליטית, אלא שאם אצל גפן עדיין נשמרו סימני הזהות המקוריים שלו (שיער זהוב, פנים שוחקות, פרח, שושנים), כאן בתהליך החיול מיטשטשים גם אלה: "ומתחת לכובע המצויר / לא יצא פיל אלא טנק / ומדליק הפנסים הוא מחבל." כלומר, כל גיבורי הסיפור, בתוקף הנסיבות המקומיות של ישראל, משתנים בהתאם, שינוי שמשמעו אלימות ודה-הומניזציה. כך שאם אצל גפן הנסיך הקטן הוא עדיין בבחינת קורבן שנהרג, אצל ויזלטיר הוא הופך לתליין, להורג: "ויתנו בידו תת-מקלע ויאמרו לו... / עכשיו אתה כאן... / ואם לא תחסל את הכבשים האלה / ניתן את ראשך תחתן."

במילים אחרות, גם ויזלטיר וגפן ממשיכים את המסר האנטי-מלחמתי של דה סנט-אכזופרי, אבל בהטפה שלהם לעולם-בלא-מלחמות, בניגוד לצוואתו של דה סנט-אכזופרי, לא עצי הבאובב הם הפוגעים והמהרסים כאן, אלא הנסיכים הקטנים עצמם. נראה שדור המחר, שלא כמו דה סנט-אכזופרי וטולקין, אינו מאמין במעשיות.

ביבליוגרפיה

- * אופק, אוריאל. *מרוכינסון עד לובנגולו*. תל-אביב: מסדה, 1964.
- * אופק, אוריאל. *מטרזן עד חסמבה*. תל-אביב: מסדה, 1969.
- * אכזופרי, אנטואן דה סנט. "טייס מלחמה" בתוך: *ארצו של אדם*, מבחר כתבים (תרגום מצרפתית: חיים גליקשטיין). תל-אביב: ספרית פועלים, 1950.
- * יוחנן השליח, איגרת ראשונה, בתוך: *הברית החדשה* (תרגום מיוונית: יצחק זליקסון). לונדון, מהדורת 1957.
- * אכזופרי, אנטואן דה סנט. *הנסיך הקטן* (תרגום מצרפתית: אריה לרנר). תל-אביב: עם עובד, 1952.
- * אכזופרי, אנטואן דה סנט. *הנסיך הקטן* (תרגום מצרפתית: אילנה המרמן). תל-אביב: עם עובד, 1993.

מורשת הקרב של הנסיך הקטן

- * גפן, יהונתן. *בעיקר שירי אהבה*. תל-אביב: דביר, 1983.
- * ויזלטיר, מאיר. *קח*. תל-אביב: מפעלים אוניברסיטאיים, 1973
- * Tolkien, J.R.R. *Tree and Leaf*. London: 1964

מתוך: (מעדיב, ספרות ואמנות, 25.6.93, ע' 25-26)

© כל הזכויות שמורות למחברת